

VOORLOOPIGE LIJST
DER NEDERLANDSCHE MONU-
MENTEN VAN GESCHIEDENIS
EN KUNST

DEEL VIII

DE PROVINCIE LIMBURG

OPGEMAAKT EN UITGEGEVEN DOOR AFDEELING A DER RIJKSCOMMISSIE
VOOR DE MONUMENTENZORG INGESTELD BIJ KONINKLIJK BESLUIT VAN
10 MEI 1918, N°. 66

TWEEDE STUK

MEERLOO—ZWALMEN

TOEVOEGSELS EN VERBETERINGEN — REGISTERS

's GRAVENHAGE — ALGEMEENE LANDSDRUKKERIJ — 1926
VERKRIJGBAAR BIJ A. OOSTHOEK TE UTRECHT

NEDERWEERT.

a. In de voormalige verzameling Guillon te Roermond werden Germaansche urnen bewaard, gevonden in het gehucht Het Eind.

Een gepolijste vuursteen bijl, te Ospel gevonden, bevindt zich in het museum van het Geschied- en Oudheidkundig Genootschap te Maastricht.

Leverooi.

e 1. De R. K. KERK (H. Barbara), een baksteen kerk (1839), georiënteerd naar het N., met rechthoekig schip, dito smaller koor, beide met gestucadoorde koofzoldering, heeft nog een ouden, geheel vierkanten, baksteen TOREN (XV? of XVI?), den westtoren der vroegere kerk, met, behalve enkele lichtspalten, slechts kleine spitsbogige galmgaten, één paar naar elken kant, en met nog één overhoek-

schen steunbeer. Latere thans gecemente westingang (XVII?), waarboven een nis.

De kerk bezit:

Zijaltaar Lodewijk XV, twee koorbanken Lodewijk XVI, communiebank Lodewijk XVI, biechtstoel en preekstoel Lodewijk XV (alle wellicht XIX A).

Gedreven koperen doopvont (\pm 1700).

Houten beelden: H. Barbara (\pm 1500); H. Joannes Ev. (XVI B, beschadigd); twee Madonnabeelden, een (XVII) en een (\pm 1700); H. Barbara (XVII, in vlak relief en beschadigd); H. Jozef (\pm 1700); H. Petrus, H. Paulus (beide XVIII); een heiligen bisschop (XVIII); klein linden Kruisbeeld (XVIII).

In de pastorie twee schilderijen (XIX A, paneel); H. Job en H. Franciscus.

Zilveren stralenmonstrans (XVIII); koperen reliekhouders (1735); stel tinnen H. Oliebusjes (XVIII).

Koperen bedieningslantaarn (\pm 1700); koperen kandelaar op bollenvoet (XVII c); vier paar koperen drievoets en een eenling (XVII c); drie diverse kandelaars (XVIII); drie paar tinnen drievoetskandelaars (XVIII).

Geciseleerd goudbrokaat-fluweelen kazuifel (XV) met geborduurde oplegsels (XV B); geborduurd vierkant lapje (XVIII A ?, palla?).

Eiken kist (\pm 1700); eiken kast (XIX a-b).

Twee klokken, waarvan een in 1745 gegoten door Jean Petit en zijn zoon en een in 1749 door Jean Petit.

2. De PASTORIE dagteekent uit 1729 volgens den gevelsteen.

g. Huis B 189, ankerjaartal 1804.

Millert.

e. Het nieuwe kapelletje van O. L. Vrouw van Rust bevat een houten Mariabeeldje (XIV B).

Nederweert.

d. In het Raadhuis worden bewaard: koperen stempel (1699), ijzeren dito (1691); zilveren vogel (XVII) en schuttersplaten (o. a. 1773 en 1787).

e. De R. K. KERK (H. Lambertus), herbouwd in 1840 met behoud van eenige (verplaatste?) oude basementen, bezit nog den nagenoeg normaal georiënteerden TOREN (1467 volgens gedenksteen), vierkant met overhoeksche steunbeeren, van baksteen met natuursteen details en tufsteenbanden opgetrokken, en tellende vijf geledingen, elk vak met vier nissen (aan de zuidzijde wegens den trapuitbouw drie), de nissen (thans?) afgesloten elk met twee spitsboogjes op een gebeeldhouwden kraagsteen; gerestaureerd in 1900, met geheele vernieuwing (en verandering?) der bovenste geleding, die thans vier steenen hoektorentjes met leuning draagt om den voet van de smalle achthoekige houten spits; rest van een ribgewelf: nieuw gemaakte westelijke ingang. De kerk bezit:

Hoogaltaar in rijken barokstijl met zijdoorgangen (\pm 1845); fragment van een altaarretabel Lodewijk XIV.

Twee koorbanken, elk met vier zitplaatsen; de zetels (XVI A, laat-gothisch, fraaie misericordiën, de vóór-schotten XVII), rugpaneelen bijgemaakt.

Hardsteen doopvont (1698) met koperen deksel.

Een veertigtal eiken kerkbanken (1754) met liervormige zijkantten.

Houten beelden (eenige zwaar beschadigd): H. Anna-trits (tegen 1500), H. Lucia (XVI), H. Joannes Ev. (XVI), Madonna (XVII beschadigd), Piëta (XVI of XVII), H. Antonius Abt (XVII), een Heilige (XVII verminkt), Kruisbeeld (XVII), H. Lambertus (XVIII); klein Kruis op voet Lodewijk XV.

Schilderijen (doek): Christus aan het Kruis (XVIII altaarstuk), H. Avondmaal (XVIII), H. Familie (XVII B, school

van H. v. Balen), H. Dominicus (\pm 1700), Uitstorting van den H. Geest (XVII B, Antwerpsche school), Christus aan het Kruis (XVII d).

Verguld zilveren monstrans (XVII B; veranderd), zilveren ciborie (XIX A?), zilveren miskelk (XVII B, thans ciborie), verguld koperen reliekkruis (\pm 1400, gedeeltelijk gemailleerd); koperen wijwaterbakje (XVIII).

Zes paar gegoten koperen drievoetkandelaars (XVII c), zes paar gegoten gedrevene (1700), een paar geprofileerde (XVIII A), vier paar (XIX A).

Kist met ijzerbeslag (1776).

Torenuurwerk (grootendeels 1592).

Op het kerkhof kruisen van 1692 en 1785.

f. In het Oudemannenhuis (onder beheer der Franciscanessen) worden bewaard: een altaar Lodewijk XIV met nis en een kist (XVII).

g 1-8. Nr. 52, ankerjaartal 1659; nr. 59, 1777 en gesneden bovenlicht; nr. 80, 1809 en gevelsteen: 1809; nr. 81, gevelsteentje: 1757; nr. 132, ankerjaartal 1830; nr. 150, zijgevels met toppen (\pm 1700).

9-10. STANDAARDMOLENS. Nabij sluis 15 een met windvaan, waarop 1841; ten W. van Nederweert een andere standaardmolen „St. Petrus“.

WEERD.

a. Groote Gallo-Germaansche URNENVELDEN te Boschhoven, Eind en Tungelrooi. Hieruit afkomstige urnen, bijpotjes, steenen, ijzeren en bronzen voorwerpen zijn in het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden, enkele urnen in het museum van het Geschied- en Oudheidkundig Genootschap te Maastricht.

Altweerd.

e. De KAPEL van den H. Antonius abt, volgens gedenksteen gebouwd in 1723, is een baksteen 3/8-gesloten éénbeukig kerkje met een hardsteen ingang; in het topgevelfront segmentboogvenstertjes; zeshoekig klokkespitsje; balkzoldering. Zij bevat:

Houten altaar (XVIII).

Houten beelden: H. Barbara (? XVI), H. Antonius abt (XVIII), H. Antonius abt (XVIII), H. Rochus (XVIII), Blijde Boodschap (XVIII, beschadigd); gekleed Mariapopje (XVIII).

Schilderijen: Christus tusschen H. Antonius en H. Franciscus (altaarstuk), Blijde Boodschap, Madonna, H. Franciscus (alle XVIII, doek).

Houten reliekhouders Lodewijk XVI.

Koperwerk: vierarmig hangkroontje (XVII), vier paar gegoten driëvoetkandelaars (XVII c), acht eenvoudige wandarmen (XVIII), eenvoudig wandfonteinje (XVIII).

g. Boerderij H 35, gevelsteen: 1769.

De Biest.

e. Het omgrachte FRANCISCANENKLOOSTER, gesticht in 1461 ter plaatse van het slot Aldenborch der graven van Horne, herbouwd 1700-1710 en vergroot XIX B. is een twee verdiepingen hoog baksteen gebouw om een vierkante binnenplaats. Inwendig: eetzaal met wit-bruine tegellambriseering (waarbij een tafereel: H. Avondmaal), en een moerbalkzoldering met stucpaneelen Lodewijk XIV; in de vensters van het pand vier-en-veertig gebrandschilderde glasruitjes (1611-1669); twee stel gangschei-deurtjes (XVIII) met snijwerk, waarvan één gedagteekend 1762; zonnwijzer (1810). Een losse eenvoudige baksteen bijvleugel van werklokalen bevat gedeelten van 1747 (brouwerij) en 1781 (ziekenkamer) en een aangebouwd vertrek (z.g. gravenkamertje) met herbruikte natuursteen deur- en vensteromraming (XVII); de kloosterpoort (\pm 1700) met sectorengevel, waarin een nis met beeld van den H. Franciscus en een herplaatsten (gedenk-)steen met het jaartal 1461, staat tusschen twee eenvoudige gevelhuisjes, waarvan een, volgens gevelsteen, van 1647.

De bijbehorende KLOOSTERKERK (H. Hiëronymus), in 1526 gewijd, denkelijk XVI ten deele verwoest, vermoedelijk kort daarna hersteld, is, met het koor gericht naar het Noorden, opgetrokken van baksteen, en bestaat uit: a. een met kruisribgewelven overspannen tweebeukig schip, de hoofdbeuk van zes traveeën, door ronde hardsteen zuilen met Maaskapiteelen gescheiden van den (westelijken) zijbeuk (balkzoldering in 1854 door gestucadoorde gewelven

vervangen); *b.* een onregelmatige dwarsschipverbreeding, met een stergewelf over de kruising; *c.* een met ruitgewelven overkluisd koor van vier traveeën en een 3/8-gesloten polygoon. Eenvoudige steunbeeren; de spitsboogvensters met vernieuwde traceeringen. In de vensters opgenomen: eenige gebrandschilderde ruitjes (XVIII *b.*). In den zuidgevel een hardsteen ingang met rijk geprofileerde hollijst (XVI *a.*); een dergelijke ingang aan de eerste travee oostzijde. Het dwarsschip, niet onwaarschijnlijk overblijfsel der kerk van 1461 ¹⁾, is aan de oostzijde alleen door een kleinen voorsprong, aan de westzijde door een smal topgeveltje uitwendig gekenmerkt. Zeshoekig klokkespitsje. Aangebouwd tegen het koor: de eenvoudige rechthoekige Portiunculakapel (in 1652 gesticht door het echtpaar Gerardi—van Roye, in 1848 verbouwd met gestucadoord tongewelf). Het klooster bezit:

Hoogaltaar (XVII *B.*; veranderd), het composiet retabel met topstuk, waarin een basrelief: H. Hiëronymus, zijpoortjes waarop (toegevoegde?) beelden; verplaatst klein altaar (XVII *c.*), composiet, met alliantiewapen-Gerardi—van Roye (oorspronkelijk in de Portiuncula-kapel); rest van een altaar (XVII) van Korinthische orde.

Eiken oxaalfront (XVII *B.*), de poort bekroond door een orgel, en met aan weerszijden een altaar van composiete orde (bekroningen veranderd).

Twee stel van een-en-twintig koorzetels (XVII ad XVIII) met eenig snijwerk.

Zes eiken dubbele biechtstoelen (1694-1697), met gebeeldhouwde fronten, sommige met wapenschilden.

Gesneden en gebeeldhouwden preekstoel met trap en klankbord (XVIII *a.*?), afkomstig van de Franciscanenkerk te Delft.

Hardsteen grafzerk (XVI of XVII, Horne?, zeer afge-

¹⁾ Zie handschrift van Pater Martinianus Briels O. F. M., te Heerlen

sleten); in de Portiuncula-kapel een hardsteen grafzerk (XVII B) der stichters van de kapel, Joan Gerardi († 1658) en Maria de Roye († 1664).

Drie albasten paneeltjes (XVI of XVII), met tafereelen. Houten beelden (XVII en XVIII): twee Kruisbeelden, twee Madonna's, twee van den H. Franciscus, twee van den H. Jozef, H. Antonius van Padua, H. Rochus. Twee Kruisen van ebbenhout en schildpad (XVII B, één zeer geschonden); een Kruis (XVIII) met snijwerk. Twee gesneden eiken beeldconsols (XVIII). Een zestal gesneden wapenschilden (XVII en XVIII, enkele met alliantiewapen).

Fragment van een exposietroon (midden-XVIII); twee reliekhouders in tropee-takvorm (\pm 1700, zeer beschadigd).

Schilderijen: Tegen den oostwand van het oxaal: aanbidding der Wijzen (1666, doek, door J. Weenix?) Op hout: Pietà. In de gastenkamer van het klooster: Madonna op den maansikkel (1742), uitgezaagd en beschilderd; Christus aan het Kruis, memorietafel (1605) voor Beatrix, huisvrouw van Florens Cadarts; martelaren van Gorkum (XVII B, doek); portretten van een graaf van Horne en zijn vrouw (XVII c, doek); Pietà (paneel, toegeschreven aan Quinten Matsys); op een koperen plaat gedreven en daarna geschilderd relief (XVII B, Italiaansch werk?) voorstellend den H. Bonaventura; Pietà (XVI A, op koper, Vlaamsche school), geeseling en bespotting van Christus (XVII B, op koper). In de sacristie: borstbeelden van H. Petrus en H. Paulus (XVII B, doek); Christus aan het Kruis (XVIII, doek); portret van den Gorkumschen martelaar Antonius van Nederweerd (XVIII a, doek). In het portaal vóór de ziekenkamers: Pietà (\pm 1700). In de bibliotheek: Madonna met Johannes den Dooper (XVII d, Antwerpsche school); bespotting van Christus (door Dirk van Babueren); een aantal (beschadigde) gebrandschilderde ruitjes (XVII-XVIII).

Zilverwerk: twee monstransen: een (XVIII c, met alliantiewapen-Gerardi—van Roye; veranderd) en een (XVII; ver-

anderd); twee ciboriën; een (midden-XVII) en een Lodewijk XVI (?); pyxis (1713); drie miskelken: een (\pm 1700; veranderd), een (\pm 1700) en een Lodewijk XVI; processie-stafplaat (1723).

Koperen kandelaars: gegoten: vijf diverse geprofileerde (XVII a); een geprofileerden op bollen-voet (XVII a), een paar dergelijke (midden-XVII), zes stuks getorste drievoets (XVII c); gedreven: een paar geprofileerde (XVIII A), twaalf paar drievoets (XVII en XVIII).

Geborduurd kazuifel met tafereelen (XV d, volgens overlevering van Jacob I van Horne, gerestaureerd); albe met rand van Venetiaansche kant (XVIII); albe met rand van Vlaamsche kant; velum met borduurwerk (XVII).

Antiphonarium (XVI ?) met miniaturen; twee boeken met miniaturen (XV d en XVI A). Kleine verzameling boekbandversieringen (XV-XVIII); oude banden (XVI-XVIII).

Staande klok (XVIII d ?); wandklokje op consolevoet (XVIII A, door Johannes van Ceulen, den Haag). Eiken kastje (XVII); klein commodekastje (midden-XVIII), waarop geschilderd de Blijde Boodschap. IJzeren haardplaat (XVII) met wapen, gebroken.

Klok, gegoten in 1668; twee bellen: een gegoten in 1559 en een door Peter de Clerck in 1641.

g 1-3. C 133, ankerjaartal 1781; C 161, huis (XVIII?) met gefatsoeneerden topgevel; C 164, gevelsteen: 1797.

Boschhoven.

e. De KAPEL van de H. Oda is een baksteen, vrij nauwkeurig georiënteerd kerkje (\pm 1700), eenbeukig en met 3/8-sluiting; eenvoudige topgevel, segmentboogvenstertjes; zes-hoekige dakruiter; balkzoldering; het bevat:

Houten altaar (\pm 1700) met altaarstuk.

Houten beelden: twee van de H. Oda, een (XVI a) en een (XVIII); twee van de H. Apollonia (XVIII); altaarkruis (XVIII).

Twee paar gedreven koperen drievoetkandelaars (XVIII).
 g 1-4. Hoeve met gevelsteen: 1824; hoeve met ankerjaar-
 tal: 1806; K 94, hoeve met gevelsteen: 1844; Verakkerstraat,
 hoeve met ankerjaartal: 1758.

Hushoven.

e. De moderne KAPEL van den H. Donatus bevat de houten beelden van H. Donatus (?), H. Antonius abt, H. Andreas (alle XVI A), een terra-cotta Madonna (XVII B); vier grove, gedreven koperen drievoetkandelaars (XVIII A).

Laar.

e. De KAPEL van den H. Sebastiaan, is een baksteen, éénbeukig en 3/8-gesloten gebouwtje (XVII of XVIII) met (thans ten deele gecementen) topgevel, rondboogvenstertjes, zeshoekig dakruitertje, balkzoldering. Zij bevat:

Houten altaar (\pm 1700) met altaarstuk.

Houten beelden (XVII en XVIII): H. Fabianus, H. Mar-
 coen, H. Cornelius, H. Gertrudis (deze vier op oude con-
 soles), O. L. Vrouw, H. Sebastiaan; voorts, zeer klein: H.
 Rochus en H. Sebastiaan.

Schilderijen: H. Gertrudis (XVIII A, doek), H. Sebastiaan
 (\pm 1700, doek).

Twee paar gegoten koperen drievoetkandelaars (XVII B),
 één grove gedrevene (XVIII); twee gesmeedijzeren kaarsen-
 armpjes (XVII).

g. M 119. Boerenwoning met ankerjaartal 1738.

Leuken.

e. De KAPEL van den H. Job, opgetrokken van baksteen
 (XVII?; zeer gemoderniseerd en deels gecement), langwer-
 pig vierkant met 3/8-sluiting, zeshoekig dakruitertje en balk-
 zoldering, bevat:

Houten Korinthisch altaar (XVII d).

Houten beelden: H. Annatrits (\pm 1500), H. Barbara, H. Lucia (beide XVI, met latere toevoegselen), H. Rochus (XVI), H. Franciscus (XVII B, klein en beschadigd); van terracotta: H. Job (XVII d, in de altaarnis); altaarkruisje.

Schilderijen op hout: beweening van Christus (XVII a, in oude lijst), afneming van het Kruis (XVII d, doek).

Een paar gegoten koperen drievoetkandelaars (XVII A), een paar (XVII B).

Kazuifel (XVIII), twee vela (XVIII), de op perkament geschreven woorden der consecratie (XV B) op den bodem van een doosje (XVIII).

Veertien eiken zit- en knielbanken met harpvormige zij-kanten (XIX A).

Tungelrooi.

c. Houten WEGKRUIS (oud?) nabij Slapershof.

e 1. De R. K. RECTORAATSKERK (H. Barbara), opgetrokken van baksteen, is een, door vergrooing (XX a) ontstane, kruiskerk, waarvan de geheel vierkante portaaltoeren, met aan de eene zijde een vierkante doopkapel en aan de andere zijde een dito bergplaats, alsook het aansluitende éénbeukige schip oud zijn (XVIII d); met hardsteen omraamde rondboogdeur; rondboogvensters; rechthoekige galmgaten. De kerk bezit:

Uiteengenomen houten altaar Lodewijk XVI.

Houten beelden: O. L. Vrouw, H. Barbara (XVII-XVIII).

Schilderijen: H. Barbara (XVIII, doek), Christus aan het Kruis (XVII d, voormalig altaarstuk), Blijde Boodschap (XVIII); nog een zestal religieuze schilderijen (XVIII A).

Twee zilveren miskelken (XVIII), reliekhoudertje (XVIII).

Koorkap (XVIII); kazuifel (\pm 1800).

Klok, in 1812 gegoten door Henricus Petit.

2. De RECTORIJ heeft het ankerjaartal 1784.

Weerd.

d 1. In het RAADHUIS worden bewaard: een schilderij: Hannibal's eed (XIX A?); twee koperen nacht-wachthoorns (1788), twee kleppen, een ratel; vier tinnen kannen (XVII of XVIII); drie koperen maatvaatjes; een koperen drukplaat met wapens.

2. De MUNT (XVI en XVII) heeft een drie vensters breedten, drie verdiepingen hoog, baksteen en voorgevel (XVII) met hardsteen, ten deele veranderde, kruisvensters; geveltop (XVIII) met ronde en holle kanten; achtergevel (XVII) met onveranderden vlechtingtop; een lagere baksteen aanbouw (XVI) is denkkelijk de oude werkplaats.

e 1. De R. K. PAROCHIEKERK (H. Martinus) is een met 13° zuidelijke afwijking georiënteerde, driebeukige, baksteen overwelfde hallenkerk onder driedelig zakgotendak en bestaande uit:

a. een schip van negen traveeën op ronde hardsteen pijlers, de arcaden in spitsboogvorm, de gordelribben eveneens; de drie oostelijke traveeën (XV B) met kruisribgewelven, de pijlers met achthoekige basementen en achthoekige geprofileerde kapiteelen; de muurschalken met geprofileerde kapiteelen; spitsboogvensters met meerendeels hernieuwde traceeringen; eenvoudige drie maal versneden uitwendige steunbeeren; uitwendig aan de zevende travee noordzijde, een uitgebouwd traptorentje met hoog gelegen vertrekje, van een vroeger orgeloxaal; de zes westelijke traveeën (1500) met stergewelven over den middenbeuk, ruitgewelven, onderscheidenlijk netgewelven over den noord- en den zuidbeuk; de pijlers met achthoekige basementen en Maaskapiteelen, de muurschalken met gebeeldhouwde kapiteelen; spitsboogvensters als voren; door versierde gewelfjes verbonden inwendige steunbeeren, van buiten slechts door een overhoeksche uitmetseling aangeduid; dichtgemetselde hardsteen zijgingangen; beide westelijke zijbeukgevels hebben een zwa-

ren overhoekschen steunbeer op den buitenhoek en, in het midden, een uitgekraagd siertorentje (XVI en XIX d); aan de binnenzijde blinde nissen met maaswerk;

b. ten O. van elken beuk een koor (XV B) van 7/12-grondvorm en met straalgewelf, het middenkoor met nog een smalle voortravee en derhalve iets meer oostelijk uitgeschoven; de steunbeeren overeenkomstig die van het oostelijk schipgedeelte; de spitsboogvensters smal; in het middenkoor een grootscheepsche stuc-bekleeding Lodewijk XVI (1790, door Moretti en Spinetti), bestaande uit een op een hoog postament geplaatste Korinthische pilaster-orde met groote beeld-nissen. Op het noordelijk koor-einde een dakspitsje;

c. een vierkanten, baksteen westtoren (XVI A en XIX d) van vier gemetselde geledingen, tevens portaal, opgetrokken van baksteen met mergelsteen sierbanden, en op elken hoek een tweevoudigen haakschen hoekbeer met sierlijke versnijdingen; rondboogdeur met geprofileerde hardsteen omlijsting, waarboven rijke baldakijn-nis met St. Maartengroep (midden-XVI); de tweede geleding met, vóór, een (veranderd) spitsboogvenster; de derde met drieledige lisenen-nisverdeeling (in 1884 voltooid); de hooge vierde geleding en de zeer hooge houten spits modern (1884 en v.v. door den architect J. Kayser); aan de noordzijde een uitgebouwd traptorentje; de houten kerkdeur (XVI) met gesneden paneelen;

d. aan de negende travee, zuidzijde, uitgebouwd: het vierkante „Gravenkapelletje" (XVI) met ruitgewelf;

e. in den noorder koorinhoek een oude SACRISTIERUIMTE (XV B) met kruisgewelf op rijke (beschadigde) kraagstenen en met doorhangenden sluitsteen. De kerk bezit:

Hoogaltaar (1790) van stuc en marmer, de Ionische troonnis bekroond met een beeldengroep; overgebleven onderbouw, met het tabernakel, waarop een groot Kruisbeeld, en met twee beelden (Melchisedech en Aäron) van een altaar (XVIII b, door W. J. Kerrixs te Antwerpen); overgebleven

onderbouw met twee beelden (H. Anna en H. Joachim) van een Maria-altaar (XVIII); rest van een eiken altaar Lodewijk XV en Lodewijk XVI; altaar-troonkastje (XVIII c), waarin een aangekleed (XVIII) Madonnabeeldje (XVI) op zilveren voestuk.

Twee stel eiken koorzetels (tegen 1600, waarbij twee zijschotten Lodewijk XVI en twee \pm 1800); eiken communiebank, samengesteld met gedeelten Lodewijk XIV, XV en XVI; eiken biechtstoel Lodewijk XV; twee eiken biechtstoelen in barokstijl (XIX b).

Hardsteen achthoekige doopvont (XV d; beschadigd) met vier koppen, Evangelisten-symbolen en passie-tropeeën, het koperen deksel (vroeger met beeldje van den H. Martinus) hangende aan een gesmede ijzeren kraan; uitgekraagd hardsteen wijwatervat (XVI).

Eiken preekstoel (ten deele XVII B, veranderd), het rugstuk met bisschoppelijk wapen.

Eiken composiete doop-kapelafsluiting (1662) met wapen van den schenker Jan van den Croon; eiken zij-portaalafsluiting (1682); eiken hoofdportaalafsluiting Lodewijk XVI.

Orgel (XVIII), met galerij Lodewijk XVI.

Hardsteen, met marmer ingelegde, grafzerk (1841) van Philippe de Montmorency, graaf van Horne, door Adolphe Balat; resten van grafzerken (van 1618 tot 1783); groote hardsteen zerk met wapen (zeer versleten), thans stoepsteen der sacristie.

Beelden: Marmeren Madonna (XIV). Koperen St. Maarten (XIX), nagietsel van het verdwenen origineel (XV B) van de doopvont. Houten beelden: zittende Madonna (\pm 1400, beschadigd); Madonna (in vermeld troonkastje), H. Joris met den draak, H. Cornelius? (alle XVI); palmhouten Madonnabeeldje (XVII B); H. Sebastiaan (\pm 1700); H. Martinus, H. Cecilia (beide XVIII); acht beelden (1790) in de nissen der stucbekleding van het koor; twaalf Apostelbeelden (1846, door de Cuijper te Antwerpen). Gesneden

paneel: optocht met de H. Ark (XVII B). Gehakt aan den noordwestelijken pijler: engel (XVI a) met wapenschilden. In de nis boven de kerkdeur: St. Maarten te paard en de arme (XVI b). Kruisbeelden op voetstukken: een (1700, van ebbenhout en schildpad), een Lodewijk XIV, groot en rijk gesneden, drie Lodewijk XVI, ten deele beschadigd. Houten processie-kruis (XVIII A).

Schilderijen: drieluik: verrijzenis tusschen graflegging en Christus als hovenier (\pm 1600, paneel, Vlaamsche school); St. Maarten (XVII a, paneel, Vlaamsche school); krijgsman knielend voor O. L. Vrouw op maansikkel (XVII b); verrijzenis (XVII a, paneel, Vlaamsche school); opwekking van Lazarus (XVII a, paneel, Zuid-Nederlandsch). Op doek: Pietà (XVII c), H.H. Crispinus en Crispianus (XVII c), aanbidding der Wijzen (XVII c), H. Familie (XVIII a), H. Catharina v. A., H. Avondmaal (XVII d), Kruisbeeld, H. Rochus (XVII d, Zuid-Nederlandsch); aanbidding der herders (XVII d, oud altaarstuk) in een lijst met: 1751.

Zilverwerk: ciborie Lodewijk XV (XIX b-c ?); miskelk (1601); miskelk (1744); miskelk (1772); plaat (XVIII) van een broederschapsstaf; een paar kandelaars (XVIII a?); een paar Lodewijk XIV.

Koperwerk: nagegoten ijkkon (XIX) naar een verdwenen zilveren (XVI B) met wapen-de Montmorency; lavaboketel (XV); wijwaterbakje (\pm 1700); wijwaterremmer (XIX A). Bedienings-lantaarn (XVII B). Kandelaars: gegoten: een paar nagietsels (1885) naar (verdwenen) XVe eeuwse, zeven paar driehoets (XVII c, getorst), drie paar driehoets (\pm 1700, geprofileerd), een paar (XVIII), en een paar (XVIII a); gedreven: twee paar driehoets (XVII); zes paar driehoets (XVIII A); een paar geprofileerde (XVIII); een paar groote Lodewijk XVI.

Geborduurd kazuifelkruis (\pm 1600) op nieuw kazuifel; zes kcorkappen, waarvan vier met driestellen, een kazuifel

(XVIII ad XIX b); twee rochetten met kanten boorden (XVIII), een kanten boord (XVIII).

Drie credenstafels Lodewijk XVI. Naambord met bekroning Lodewijk XV. Houten koorlezenaar Lodewijk XVI. Eenvoudigen armstoel met zes stoelen (\pm 1800).

2. De R. K. KERK (H. Jozef) bezit een eiken preekstoel (XVII B), afkomstig van de kerk van het Franciscanen-klooster.

3. De NED. HERV. KERK (1912) bezit een tinnen brood-schaal Lodewijk XV, een tinnen kannetje, drie bekers en twee schaaltes; een Bijbel (1702) met koperbeslag.

4. De KAPEL van den H. Rumoldus is een eenbeukig baksteen 3/8-gesloten kerkje (XVIII c-d), met hol- en rondkantigen topgevel; met hardsteen omraamde rondboogdeur; zeshoekig nokspitsje; kleine eenvoudige galerij Lodewijk XV. Zij bevat:

Houten beelden: H. Rumoldus; O. L. Vrouw met adoranten op troonvoetstuk Lodewijk XV. Buiten tegen het koor groot houten kruis (XVII a) met beeld (XVI?) en op de uiteinden medaillons met de Evangelisten in vlak relief.

5. Het vernieuwde KAPELLETJE van den H. Mathias bevat een uitgezaagd geschilderd Kruisbeeld (XVIII) en twee paar gegoten koperen drievoetskandelaars (XVII B).

6. Het BIRGITTINESSENKLOOSTER, ter plaatse van een oud Augustinessenklooster, waarvan oppervlakkig niets meer te onderkennen is, bezit:

Houten beelden: twee van de H. Birgitta, H. Catharina van Zweden, H. Annarits (alle XVI); kleine Madonna (XVIII A); Mariagroepje (XVIII, in een glazen kastje).

Schilderijen: H. Birgitta (XVII b, paneel, Hollandsche school); Onbevleete Ontvangenis; beweening van Christus (XVIII a, doek); H. Augustinus (\pm 1700, doek).

Gedreven zilveren Madonnabuste (Russisch, ten deele gepolychromeerd).

Kleinen zilveren reliekhouders (1786).

Een paar gegoten koperen kandelaars (XV), een paar (XVI); eenvoudig koperen wandbakje (XVIII).

Vier latafels (XVIII), twee kastjes (XVII en XVIII), ladenkast (XVIII d), hoekkast (XVII), drie kisten (XVI en XVII). Een boekband (XVII).

7. Het moderne URSULINENKLOOSTER bezit:

Houten beelden (XVII en XVIII): Madonna, H. Jozef, H. Augustinus (drie), H. Ursula, H. Franciscus Xaverius, H. Carolus Borromaeus.

8. Van het voormalige KLOOSTER DER PENITENTEN-RECOLLECTEN (1664) staat nog een stuk baksteen en nis, met Renaissance hardsteen en nis (van een eronder weggebroken ingangspoortje), waarin een houten heiligenbeeldje.

f 1. Het (voormalige) ARMENHUIS (XVII, stichting van Berdinus Ververs) bestaat uit een, aan een vierkant plaatsje gelegen, complex van een viertal zeer eenvoudige baksteen huisjes, aan de straatzijde met een laag, rechthoekig geveltje (twee deurtjes, vier vensters), waarin twee gevelsteenen, met het stichtingsjaar 1615, en een met het jaartal (eener uitbreiding?) 1667.

2. Het PENSIONAAT SAINT LOUIS bezit: Houten beelden: O. L. Vrouw met het Kind (XVII), Madonnabeeldje, en H. Jozef (beide XVIII).

3. Het BISSCHOPPELIJK COLLEGE ST. JOZEF bezit twee schilderijen op doek, aan weerszijden beschilderd: Christus aan het Kruis en H. Martinus, H. Familie en H. Franciscus.

g 1. Van het door een gracht omgeven KASTEEL van Weert (midden-XV, -XVI) zijn slechts overblijfselen zichtbaar van de vierkante ommuring, van twee ronde hoekbastions en van één vierkant bastion (ter plaatse van het andere vierkante bastion staat thans een woonhuis), een gering deel van den contrescarpemuur, alles van baksteen (hier en daar met mergelblokken); hardsteen details. In het vierkante bastion een gewelf op twee gordelbogen, in een der ronde

torens een tongewelf eindigend in halve koepels. Zwervend nog enkele hardstenen details: schildhoudende leeuw, kapitelen, basement, boogstenen. In den kasteelhof een hardstenen putrand.

Van den voorburcht staat alleen nog de bouwval van de bakstenen POORT met hardstenen rondboog en twee half afgebroken uitgekraagde hoekarkels.

2-6. Beekstraat A 46, gevelsteen: A 1765; A 48-49, ankerjaartal 17. 7; A 74, voordeur met bovenlicht: 1829; A 75, hoekhuis met gevelsteen: 1776; A 131, gevelsteen: 1783.

7-8. Grooteweg I 214, bakstenen gevel (XVII?) met vlechtingen; A 300, bakstenen topgevel met kwartronden en gevelsteen: Ao. 1755.

9-11. Hegstraat A 139, gevelsteentje: 1793; A 141, steen: 1768; A 189, topgevel met kwartronden (XVIII).

12-13. Hooge Steenweg C 61, gevelsteen: 1768; C 62, steen: 1770 (?).

14-15. Hoogstraat A 208, gevelsteen: 1786; A 247, jaartal 1754, gevormd door lelie-ankers.

16-17. Korenmarkt A 257, gevelsteen met Agnus Dei in een afgebeelden huisgevel, en 1792; A 262, sterk naar boven versmalde bakstenen gevel met pilasterorde (XVII), van vier traveeën, beneden Dorisch, boven Toscaansch, de details van natuursteen, nieuw balkon op leeuwconsoles (XVII) van een schouw (sterk veranderd).

18-21. Langestraat A 393, gecemente gevel (XIX A) met deur en bovenlicht Lodewijk XVI; A 420, tympanongevel (XIX a) met fries Lodewijk XVI (XIX a); A 421, eenvoudige deur Lodewijk XVI met bovenlicht; A 425, gevelsteen met zwaan en het opschrift „In den Swaen" (XVII), windvaan met versierde stang, zijgevel met overgekraagde verdieping van vakwerk.

22-23. Maasstraat A 299, zonnewijzer: 1781; A 313, topgevel (gecement) met fraaie ankers.

24-26. Molenstraat A 7, achtertopgevel met kwartronden,

op gevelsteen: A. 1649, de voorgevel gecement; A 34, gezwenkte topgevel (gecement) met ankerjaartal 1638; A 38, gevelsteen: 1794.

27. Morregat A 84, geveltje met vlechtingen en ankerjaartal 1689.

28-32. Ollemarkt A 215, baksteen topgevel (gecement) met kwartronden; A 219, baksteen topgevel met kwart-ronden en gezwenkte kanten, gesmeed ijzeren piron; A 229, baksteen gevel met segmentboogvensters en ankerjaartal 1775; A 231, topgevel met kwartronde en gezwenkte kanten en gevelsteen: 1735; A 232, topgevel met kwartronden.

33-36. Schoolstraat A 282-283, klein dubbel huis met gevelsteentje: 1763; A 286, fraai nokanker; A 292, jaartal 1774, gevormd door lelieankers; A 293, ankerjaartal 1772.

37. Weg naar het Weerter Veld C 10, gevelsteen: 1781; C 11, steen: 1766.

38. Aldaar ook een STANDAARDMOLEN op gemetselden kruisvoet (de wieken vernieuwd).

39. Aan den Wal, de boerderij „O. L. Vrouwehof", eenvoudig baksteen complex, denkelijk ten deele nog XVII.

h. De jonge of St. Catharina-schutterij bezit een koperen trommel (\pm 1700) en een ketting met vogel, schildje (XVI?, alliantiewapen-van Horne—Meurs), platen (1793-1840) en penningen (XVII).

Zwartbroek.

e 1. De R. K. RECTORAATSKERK (H. Cornelius), met 34° noordelijke afwijking georiënteerd, opgetrokken van baksteen, bestaat uit een eenbeukige, 3/8-gesloten ruimte (XVIII A?); rondboogvensters; lateren (XIX), meer naar voren gebouwd, voorgevel met hol- en rondkantigen top: met hardsteen omraamde deur; zeshoekig nokspitsje; (thans) gestucadoord tongewelf. De kerk bezit:

Houten hoogaltaar (XVIII); biechtstoel (XVII a); preekstoel (XVII).

WESSEM.

a. In deze gemeente zijn Romeinsche munten en aarde-werk gevonden.

e 1. De R. K. KERK (H. Medardus), gerestaureerd in 1899 door dr. P. J. H. Cuypers, georiënteerd met 13° zuidelijke afwijking en met kruisribgewelven overkluisd, bestaat uit: *a.* een pseudo-basilicaal, driebeukig mergelsteenen (met baksteen gerepareerd) schip (XIV ad XV) van vier traveeën; ronde hardsteenen gelaagde zuilen met Maaskapiteelen; eenvoudige steunbeeren; spitsboogvensters; *b.* een mergelsteenen koor (\pm 1300) van één vierkante travee en een onregelmatig 7/12-gesloten polygoon; muurcolonetten met knopkapiteelen;

het gewelf (XV; een sluitsteen met tetramorph); eenvoudige steunbeeren; spitsboogvensters; c. een geheel vierkanten romaanschen westtoren van vier geledingen, de benedenste twee van keien en zandsteen (XIII), de derde van tufsteen (XIII?) met lisenen en boogfriesjes, de vierde van baksteen (XIX); achthoekig ingesnoerde spits; d. ten Z. van den toren een vierkante doopkapel (XIX); e. en f. ten N. van het koor een mergelsteenen sacristie (XIV?), ten Z. een baksteenen sacristie (XIX?); g. ten N. van den toren een ingangsportaaltje (ten deele XV) met hardsteenen poortje (1680). De kerk bezit:

Twee gesneden predella-paneeltjes (1700).

Twee biechtstoelen: een (1773) en een (1838). Doovenbiechtstoel (XVIII).

Hardsteenen doopvont (\pm XVII) op romaansche voet en stam.

Hardsteenen wijwatervat (\pm 1700) op balusterpoot.

Eiken preekstoel (XIX b-c?).

Twee-en-twintig banken met harpvormige zijkant(en)(XIXA).

Orgelfront (1720); orgelgalerij (XVIII, ten deele XIX?).

Eiken portaalhek (XVII); afsluithek (XIX A) der doopkapel.

Hardsteenen grafzerk (XVIII a) der familie Vogels.

Houten beeldsnijwerken: H. Annatrits (XV B); Marianum (XVI A, in twee deelen); Kruisbeeld (XVI a, beschadigd); H. Michaël (XVIII A); H. Rochus (midden-XIX); H. Jozef (midden-XIX). Engelconsole Lodewijk XV.

Twee reliekhouders (\pm 1700, in den vorm van een obelisk-tak). Reliekkruisje (\pm 1700, in den trant van Boulle).

Schilderij: Christus aan het Kruis (XVIII d, voormalig altaarstuk).

Zilveren stralenmonstrans (1705, Maastrichtsche keur).

Koperwerk: Godslamp (XIX a); twee paar gedreven en vier paar gegoten drievoetkandelaars (XVII B), een paar geprofileerde ronde (XVII a), een kleine Lodewijk XIV, een

paar roodkoperen Lodewijk XVI (\pm 1800); een paar zeer eenvoudige wandarmpjes (XIX a).

Koperen wijwaterketeltje (\pm 1800).

Kerk-archieffkast Lodewijk XV. Schrijffkistje (XVIII). Renaissancekastje (XVII).

Klok (XIII of XIV A, met opschrift); twee klokken (XIV?) zonder opschrift. Uurwerk (1594, door Meister Wijman Herbeinc (?) van Wert).

Op het kerkhof: steenen grafkruisen van 161?, 1655 en 1777.

2. Het KAPELLETJE van O. L. Vrouw (XVIII?) heeft een topgeveltje met rondingen en bevat zes houten beelden: eiken Madonna (XVII d) en een (XVII), vrouwelijke heilige (\pm 1500, verminkt), klein Kruisbeeld (XVIII), twee engeltjes (XVII).

f. Van het middeleeuwsche GASTHUIS (XIV of XV, ook armentafel of pelgrimshuis geheeten) bestaat nog een verminkt en ontredderd rechthoekig mergelsteenen lokaal onder zadeldak tusschen twee topgevels, vroeger kapel of refter, thans loods eener smidse; in den oostelijken topgevel een dichtgemetseld spitsboogvenster, aan den westelijken gevel de sporen van een haard.

g 1-11. Nr. 16, boerderijgevel met ankerjaartal 1755; nr. 27, gevelsteen: „In de twee ankers, 1803”; nr. 45, gevelsteen met gekruiste ankers, IHS, CBL, MBI en 1768; nr. 143, steentje met 1803; nr. 145, ankerjaartal en gevelsteentje: 1704, in den zijgevel steentje: 1752; nr. 148, ankerjaartal-1613; nr. 154, gevelsteen: MDCCXLIX; nr. 156, gevelsteen: IHS, wapen (Horne?) en 1750; nr. 171, ankerjaartal 1632; nr. 175, ankerjaartal 1613 en resten van gekoppelde bogen; nr. 177, baksteenen gevel met tandlaagversiering, uithangarm en hardsteenen deur, waarop: Anno 1704.

h. De schutterij St. Joris bezit een zilveren ketting met vogel (XVII?, aan den bek een handboogbuks) en platen van 1680, 1728 en 1777.

TOEVOEGSELS ENZ.

LEVEROOI (zie blz. 334). AFG. en door nieuwe vervangen.

ZWARTBROEK (zie blz. 550). AFG. (?) en door nieuwe vervangen.

WEERD. Blz. 546, 9e r. v. b.: Vlaamsche school, *te lezen*: gemerkt Georgis Brunus. Blz. 546, 18e r. v. b.: XVII d, *te lezen*: gemerkt Johannes van Aerde, 1761.
